

Skiauterėtojo tritono stebėjimai 2013–2014 m. buvo numatyti atlikti 24 Natura 2000 tinklo teritorijose, tikslinė rūšis buvo aptikta 11 teritorijų (50%). 2013–2014 metų stebėjimų teritorijų palyginus su 2007 ir 2010 metais padaugėjo 4,8 kartus. Surinkti duomenys dar neleidžia daryti išvadų apie ilgalaikius pokyčius šalies mastu, taip pat sudėtinga palyginti 2013/2014 m. rezultatus su ankstesnių stebėjimų rezultatais. 2013/2014 stebėjimai buvo atliekami iš viso 79 taškuose Natura 2000 tinklo ribose, aptikti 59 suaugę individai ir 19 lervų bei 2 šiūmetukai.

Raudonpilvės kūmutės stebėjimai vykdyti 23 teritorijose Natura 2000 teritorijų tinklo ribose, 2 iš jų tikslinė rūšis neaptikta. 2013-2014 metai raudonpilvės kūmutės monitoringas vykdytas trečią kartą, palyginus su 2007 m. Natura 2000 teritorijų skaičius, kuriuose buvo vykdytas monitoringas, padidėjo 2,88 kartų. 2013 – 2014 m. 91 % tirtų Natura 2000 teritorijų aptikta tikslinė rūšis. Monitoringas buvo vykdomas skaičiuojant suaugusius patinus pagal jų balsus, taip pat buvo rekomenduojama (bet neprivaloma) atlikti buožgalvių, šiūmetukų paiešką. Šiūmetukai aptikti tik dviuose teritorijose, buožgalviai nebuvo stebėti niekur.

2013-2014 m. pirmą kartą buvo taikoma nauja buveinės savybių laipsnio išsaugojimo metodika, užpildant pateiktą standartizuotą formą, kurioje atskirai pažymimi svarbiausi raudonpilvės kūmutės ir skiauterėtojo tritono buveinės kriterijai – vandens telkinio plotas gylis, vandens lygio pokyčiai sezono metu, plėšrūnų (žuvų) buvimas nebuvimas, vandens telkinio paviršiaus ir dugno padengimas augalais, dugno savybės, buveinės izoliacija, fragmentacija, apšviestumas, kranto užaugimas ir kt.

2013–2014 metų duomenimis skiauterėtųjų tritonų buveinių ir nerštaviečių vandens telkinių dydis įvairavo nuo 0,003 ha iki 2,25 ha, dažniausiai (Mode) 0,25 ha, o gylis nuo 0,3 m iki 3 m, dažniausiai (Mode) - 0,5 m. 11,8% stebėtų nerštaviečių vandens lygis stipriai sumažėja jau liepos viduryje, 28,8% - po liepos vidurio, o likusių vandens lygis stipriai nekinta. Vandens lygio svyravimai, ypač jei jie vyksta ne kasmet ir vanduo nusenka po liepos vidurio turi teigiamą įtaką nerštavietei, nes neleidžia įsikurti žuvims, gausioms žaliųjų varlių populiacijoms, kurios neigiamai įtakoja skiauterėtųjų tritonų gausumą ir neršto sėkmę. 84,7 % stebėtų nerštaviečių pasižymėjo tuo, kad jose galima išskirti seklesnes ir gilesnes zonas, tai teigiamas nerštavietės kokybės faktorius.

88% nerštaviečių pasižymėjo gausa povandenine dugno augalija, o 81% - dugnas uždumblėjęs.

63 % nerštaviečių buvo aptiktos žuvys, 57 % - gausios kūdrinių varlių populiacijos. 71 % nerštaviečių apsuptos mišraus ar lapuočių miško, 66,6 % nerštaviečių aplinkoje gausu natūralių slėptuvių, 37% nerštaviečių – atviroje buveinėje, agrarinis kraštovaizdis supa 22% buveinių, fragmentacija būdinga 44% buveinių, o 42%- izoliacija.

2013-2014 metų duomenimis, raudonpilvių kūmučių buveinių ir nerštaviečių vandens telkinių dydis įvairavo nuo 0,02 ha iki 1,5 ha, daugiausia (Mode) – 0,3 ha, vidutinis plotas - 0,4 ha+0,4. Vandens telkiniu gylis įvairavo nuo 0,1 m iki 3 m, daugiausia buvo (Mode) 0,5 m gylio vandens telkinių, vidutinis vandens telkinių gylis buvo 0,66 m (SDEV 0,54).

36 % vandens telkinių registruotos žuvys, 15% vandens telkinių išdžiūna, nusenka iki rugpjūčio mėnesio, o 16 % nusenka rugpjūčio mėnesį, likusių vandens telkinių gylis mažai kinta sezono bėgyje. Kūmučių vandens telkiniai paprastai turi seklesnes ir gilesnes zonas (89,7%), gausiai priaugę povandeninės augalijos (84%), daugelio dugnas uždumblėjęs (89,5%), pastarasis faktorius yra neigiamas, rodantis buveinės degradacijos pradžią.

Daugelio vandens telkinių >60 % vandens paviršiaus ploto neužaugę, daugiausia vandens telkinių kurių <20% paviršiaus visą laiką pavėsyje. Buveinės aplinkos fragmentacija būdinga 33% stebėjimo taškų, agrarinėje aplinkoje yra 34 % tyrimo taškų, 75% stebėjimo taškų vandens telkiniai

apaukę krūmais. Dauguma stebėjimo taškų (76%) yra nutolę ne daugiau kaip 500 m nuo artimiausios panašios kūmutei tinkamos buveinės.

Raudonpilvės kumutės apsaugos būklė BAST yra nepalanki, nes:

- nors aptinkamos naujos veisimosi vietos, paplitusi lokaliai ir mozaikiškai;
- Gausumas gana žemas ir apie bendrą Lietuvos populiacijos dydį ir jo pokyčius vis dar trūksta duomenų;
- Nors stebimas platus tinklas potencialių buveinių, stebima buveinių izoliacija ir degradacija;
- Daugelyje buveinių reikalingi tvarkymo darbai.

Skiauterėtojo tritono apsaugos būklė BAST yra nepakankamai palanki, nes:

- Nors registruojama naujų radaviečių, paplitimas išlieka sporadiškas, trūksta žinių apie lokalių populiacijų dinamiką,
- daugiau informacijos yra apie rūšies buvimo /nebuvimo faktą nei apie gausumą.
- trūksta rūšies inventorizacinių tyrimų visoje šalyje ir saugomose teritorijose

Balinio vėžlio (*Emys orbicularis*) monitoringas turėjo būti vykdomas šiltuoju metų laiku, septyniose teritorijose. 2014 m. ištirta 37 vandens telkiniai, 17 iš jų aptikti vėžliai, aptikta dėtaviečių 34, iš jų sunaikintų – 8. 2008 metais vykdyto balinio vėžlio monitoringo metu viso buvo ištirta 5 teritorijos, 38 vandens telkiniai, 5 balinių vėžlių dėtavietės.

Balinio vėžlio būklė - nepalanki.

Kūdrinių pelėausių (*Myotis dasycneme*) ir europinių plačiaausių (*Barbastella barbastellus*) populiacijų būklės vasarvietėse monitoringas parodė, kad kūdrinių pelėausių būklė pagerėjo ir vertinama palankiai, europinių plačiaausių (*Barbastella barbastellus*) populiacijų būklės vasarvietėse įvertinimui informacijos nepakanka.

Kūdriniai pelėausiai vasaros buveinėse 2013 m. užregistruoti septyniose iš aštuonių tyrimo vietų, didžiausias jų santykinis gausumas buvo Metelių regioninio parko tyrimų stotyse (59,25±12,91 praskridimų per 30 minučių, maksimalus praskridimų skaičius 240) ir Aukštaitijos nacionalinio parko tyrimų stotyse (23,05±12,81 praskridimų per 30 minučių, maksimalus praskridimų skaičius 214). Rūšies santykinio gausumo skirtumai tarp tyrimo stočių yra statistiškai patikimi (ANOVA, $F_{7,130} = 9,49$, $p < 0,0001$). Žeimenos upės ir Dainavos girios tyrimo stotyse kūdrinių pelėausių santykinis gausumas vertinamas kaip mažas, kitose tyrimo vietose (Asvejos ežeryne, Rėkyvos pelkėje ir Dzidų miške bei Žeimenos upės tyrimo stotyse) – labai mažas (ne daugiau 1 praskridimo per 30 minučių). Kūdrinių pelėausių pagausėjo Aukštaitijos nacionalinio parko tyrimų stotyse ir Metelių regioniniame parke, kitose teritorijose gauti rezultatai artimi ankstesniųjų (2007 m. ir 2010 m.) monitoringo duomenims.

Europinio plačiaausio monitoringo metu Dūkštų ąžuolyne ir Dūkštos upės slėnyje 2013 m. rūšis neužregistruota (2010 m. – registruotas vienas praskridimas). Europiniai plačiaausiai Nature 2000 tinklo teritorijose vasarą yra atsitiktinė rūšis.

Kūdrinių pelėausių maitinimosi vietų buveinių būklė gera, jų pokyčių nestebima, buveinių būklės pokyčiai neprognozuojami. Nakvynės vietos vasarvietėse nepakankamai žinomos. Europinio plačiaausio maitinimosi vietų buveinių būklė gera, jų pokyčių nestebima. Informacijos prognozėms nepakanka.

Rekomenduojama šikšnosparnių vasarviečių monitoringe taikyti alternatyvias priemones (tinklus) ir šiuolaikinę ultragarso analizavimo įrangą bei apmokyti ja naudotis parkų specialistus.

Žiemojančių kūdrinių pelėausių ir europinių plačiaausių monitoringas žiemavietėse atliktas 2013 metų sausio bei vasario–kovo mėnesiais penkiuose Kauno fortuose (Milikonijų, Žagariškių, Julijanavos, Naujosios Fredos ir Roku) bei Aukštųjų Panerių geležinkelio tunelyje parodė, kad abiejų rūšių žiemavietėse pagausėjo.

Kūdrinio pelėausio gausumas žiemavietėse 2013 metais siekė 717–806 individus (31,4–33,6% iš visų žiemojančių šikšnosparnių), europinio plačiaausio – 173 ir 169 individus (7,1–7,6% iš visų žiemojančių šikšnosparnių). 98,8% iš visų kūdrinių pelėausių žiemojo Aukštųjų Panerių geležinkelio tunelyje. Europiniai plačiaausiai pirmojo tyrimo metu buvo rasti visuose Kauno fortuose. Kūdrinių pelėausių gausėjimas žiemavietėse, lyginant su 2009/2010 metais, yra patikimas ($\chi^2 = 582,15$, $df = 1$, $p < 0,0001$).

Žiemojimo sąlygos svarbiausiose kūdrinio pelėausio žiemavietėse (Panerių geležinkelio tunelyje ir Roku forte) yra tik patenkinamos. Panerių geležinkelio tunelio žiemavietėje nustatyti pavieniai trikdymo atvejai. Esminių sąlygų pokyčių nuo 2009/2010 metų neužregistruota. Panerių geležinkelio tunelio žiemavietės būklė: 1.0.

Visos europinio plačiaausio žiemavietės neapsaugotos nuo lankytojų. Žiemojimo sąlygos Kauno žiemavietėse pablogėjo (Žagariškių II ir III bei Julijanavos III forto fortų sienose yra kiaurymių, per kurias pučia skersvėjai, Roku forto II požemis užverstas).

Antropogeniniai veiksniai (didelis lankytojų srautas – įmigusių žvėrelių trikdymas Panerių geležinkelio tunelyje ir visuose Kauno fortuose) gali neigiamai įtakoti šių rūšių gausumą ir žiemaviečių išlikimą.

Taigi, kūdrinio pelėausio (*Myotis dasycneme*) ir europinio plačiaausio (*Barbastella barbastellus*) populiacijų būklė žiemojimo vietose, nepaisant abiejų rūšių gausėjimo, vertinama nepatenkinamai: Rekomenduojama mažinti žiemojančių šikšnosparnių trikdymą Vilniaus ir Kauno žiemavietėse, įrengiant naujus užtvarus, apsaugančius nuo žmonių patekimo į fortus ir tunelius, bei nuolatos juos prižiūrint ir atnaujinant po suniokojimo.

Lūšies monitoringas buvo atliktas 8 teritorijose Natura 2000 tinkle 2013 metais, tyrimai vykdyti 445,6 km ilgio apskaitos maršrutuose. Už Natura 2000 tinklo ribų tyrimai atlikti 278,5 km ilgio 24 maršrutuose 17 miškų ir miškų masyvų 2015 metais. Papildomos tyrimo vietos už Natura 2000 ribų buvo parinktos taip, kad patvirtintų populiacijos būklės pokyčius. Populiacijos įvertinimui papildomai panaudoti miškininkų 2012 ir 2015 metų atliktos stambųjų plėšrūnų apskaitos duomenys, bei lūšių stebėjimai neprofesionaliosios stambųjų plėšrūnų apskaitos *Citizen science* projekte, kurie apibendrinti Gamtos tyrimų centre.

Lietuvoje 2007–2010 metais gyveno apie 30–40, 2011 m. – 50, 2012 m. – 60 lūšių, iš kurių 20 individų buvo registruota Natura 2000 tinkle. 2013 m. Natura 2000 tinklo teritorijose užregistruotos 29 lūšys. 2015 metais miškininkų duomenimis Lietuvoje gyveno 97 lūšys. GTC duomenimis, šis skaičius yra dar didesnis. Išliekant pastarųjų metų augimo tendencijoms, iki 2020 metų populiacijos būklė galėtų tapti palanki.

Lyginant su 2007 metais, 2010 metais ir 2013–2015 metais lūšies populiacijos būklė pagerėjo ir Natura 2000 tinkle, ir už Natura 2000 tinklo ribų. Po 2010 metų lūšių populiacija atsistatė Centrinėje Lietuvoje ir Žemaitijoje, vertinant pagal 2015 metų sniege duomenis – Pietų ir Vakarų Lietuvoje.

Natura 2000 tinklo teritorijos išlieka labai svarbios lūšies populiacijos gyvybingumo palaikymui: 2013 metais lūšys buvo rastos visose BAST teritorijose (2007 metais – 3, 2010 m. – 6 iš 7 BAST teritorijų). Lūšių vados monitoringo ir apskaitos metu registruotos septyniose Natura 2000 teritorijose, t.y., dvigubai daugiau nei 2010 m. ir 3,5 karto daugiau, negu 2007 metais. Nuo 2007 metų lūšių tankumas padidėjo Karšuvos girioje, Rietavo miškuose, Šimonių girioje, Taujėnų-Užulėnio miškuose, Žemaitijos NP ir Viešvilės aukštupio pelkyne, Žaliojoje girioje nepasikeitė, Biržų girioje – sumažėjo.

Lūšių tankumas BAST teritorijose 2013 metais buvo 0,06–1,91 individas/1000 ha, santykinis gausumas – nuo $0,03 \pm 0,02$ iki $0,34 \pm 0,25$ pėdsakų/1 km maršruto. Santykinis lūšių gausumas 2013 m. Natura 2000 tinkle ($0,108 \pm 0,021$ pėdsako/km) ir 2015 m. už Natura 2000 tinklo ribų ($0,113 \pm 0,039$ pėdsako/km) statistiškai nesiskyrė.

Lūšies buveinės išsaugojimo laipsnis lūšies apsaugai skirtose Natura 2000 vietose yra patenkinamas, rodikliai nesikeičia nuo 2010 metų. Biržų girioje, Žaliojoje girioje, Karšuvos girioje, Šimonių girioje, Rietavo ir Taujėnų-Užulėnio miškuose lūšies buveinių išsaugojimo laipsnis yra patenkinamas. Žemaitijos NP Plokštinės gamtiniame rezervate ir Viešvilės aukštupio pelkyne lūšies buveinių išsaugojimo laipsnis geras. Visuose Natura 2000 miškuose, išskyrus Žemaitijos NP Plokštinės rezervatą ir Viešvilės gamtinio rezervato aukštupio pelkynus, gausiai lankosi žmonės, yra kertamas miškas, medžiojamos stirnos. Tačiau Biržų girioje, Žaliojoje girioje, Karšuvos girioje, Šimonių girioje, Rietavo ir Taujėnų-Užulėnio miškuose yra pakankamai netrikdomų vietų, todėl lūšių buveinių išsaugojimo laipsnis yra patenkinamas.

Brakonieravimo įtaka, lyginant 2007–2009 ir 2012–2015 metus, sumažėjau daugiau kaip 8 kartus. Nepaisant lūšių skaičiaus ir jų paplitimo šalyje padidėjimo nuo 2010 metų, bendra populiacijos būklė gali būti vertinama kaip nepakankama, nes esamas lūšių skaičius vis dar neužtikrina ilgalaikio lūšies populiacijos egzistavimo Lietuvoje. Lūšių apsauga turėtų būti vykdoma ir tarpvalstybiniu lygiu, sukuriant ir įteisinant bendrą Baltijos šalims lūšies populiacijos apsaugos ir valdymo planą. Taip pat rekomenduojama palaikyti nedidėjantį vilkų populiacijos skaitlingumą.

Ūdros monitoringas buvo atliktas 196 stebėjimo taškuose Natura 2000 tinklo teritorijose ir 108 stebėjimo taškuose už Natura 2000 tinklo ribų. Ūdros rastos 90% BAST teritorijų ir 75,9% upių, ežerų ir tvenkinių ne BAST teritorijose. Lyginant su 2007–2008 metų duomenimis, ūdros paplitimas 2013–2015 m. Natura 2000 teritorijose padidėjo, už Natura 2000 tinklo ribų nepasikeitė. Pagal 2013–2015 metų duomenis, ūdrų skaičius Lietuvoje nepasikeitė, ir yra ne mažesnis kaip 3000. Pagal BAST teritorijų plotą, Natura 2000 tinklo teritorijose 2013–2015 metais gyveno apie 300–350 ūdrų.

Natura 2000 tinklo teritorijos vietose, kuriose vandens lygis reguliuojamas, ūdrų rasta 55,6% atvejų, vandens lygis dalinai reguliuojamas – 80,0% atvejų, vandens lygis nereguliuojamas – 73,6% atvejų. Už Natura 2000 tinklo ribų vietose, kuriose vandens lygis reguliuojamas, ūdrų rasta 75,0% atvejų, vandens lygis dalinai reguliuojamas – 71,4% atvejų, vandens lygis nereguliuojamas – 68,8% atvejų. Vandens lygio reguliavimas ūdros aptinkamumui, tuo pačiu ir jos buveinei, esminės įtakos 2013–2015 metais neturėjo.

Buveinių struktūra ūdros tyrimo vietose Natura 2000 tinklo teritorijose ir teritorijose už Natura 2000 tinklo ribų patikimai nesiskiria ir yra palanki rūšiai. Buveinės ūdrai Natura 2000 teritorijose yra tinkamos, jų išsaugojimui specialių apsaugos priemonių nereikia.

Daugumoje tyrimo vietų Natura 2000 tinkle 2013–2015 metais antropogeninė veikla buvo įvertinta kaip nežymi (47,1%) arba jos visai nebuvo (24,8%). Intensyvi veikla stebėta 28,1% tyrimo vietų. Ūdrų pasiskirstymas biotopuose, kuriuose nevienodas antropogeninės veiklos intensyvumas, statistiškai nesiskyrė. Lyginant su 2007–2008 metais pokyčių neįvyko. Antropogeninė veikla Natura 2000 tinklo teritorijose ir už Natura 2000 tinklo ribų dažniausiai yra nežymi, jos poveikis ūdrams ir jų buveinėms yra minimalus ir nekelia grėsmių Ūdros populiacijos bendras įvertinimas yra palankus, ji paplitusi visoje Lietuvoje, Natura 2000 tinklo teritorijose ir už Natura 2000 tinklo ribų, skaitlingumas nesikeičia, buveinių būklė gera. Papildomos priemonės rūšies apsaugai nereikalingos.

Kanadinės audinės monitoringas buvo atliktas 196 stebėjimo taškuose Natura 2000 tinklo teritorijose ir 108 stebėjimo taškuose už Natura 2000 tinklo ribų. Kanadinių audinių buvimas buvo užregistruotas 46,7% tirtų teritorijų Natura 2000 tinkle 2013 metais ir 53,7% tirtų teritorijų už Natura 2000 tinklo ribų 2015 metais. Ši invazinė rūšis Lietuvoje yra skaitlinga ir plačiai išplitusi buveinėse Natura 2000 tinkle ir už tinklo ribų. Paplitimas Lietuvoje didėja (2007–2008 metų duomenimis kanadinių audinių buvimas buvo užregistruotas 36,3% tirtų teritorijų Natura 2000 tinkle ir 31,1% tirtų teritorijų už Natura 2000 tinklo ribų).

Kanadinės audinės populiacijos dydis Lietuvoje 2013–2015 metais buvo apie 12000 individų (2007–2008 metais – 9000 individų).

Buveinės sudėtis vandens telkinio aplinkoje įtakos kanadinėms audinėms neturi. Natura 2000 tinklo teritorijose kanadinės audinės dažniau aptiktos vietose, kur vandens telkinių pakrantės yra pelkėtos, su užtakis ir senvagėmis, apaugusios krūmais ir pavieniais medžiais. Už Natura 2000 tinklo ribų kanadinės audinės dažniausiai rastos miškingose arba medžiais ir krūmais apaugusiose pakrantėse.

Natura 2000 tinklo teritorijos vietose, kuriose vandens lygis reguliuojamas, kanadinė audinė rasta 22,2% atvejų, vandens lygis dalinai reguliuojamas – 40,0% atvejų, vandens lygis nereguliuojamas – 32,6% atvejų. Už Natura 2000 tinklo ribų vietose, kuriose vandens lygis reguliuojamas, kanadinė audinė rasta 12,5% atvejų, vandens lygis dalinai reguliuojamas – 28,6% atvejų, vandens lygis nereguliuojamas – 47,3% atvejų.

Antropogeninė veikla vandens telkinių pakrantėse kanadinėms audinėms neigiamos įtakos neturėjo. Ateityje tikėtino antropogeninės veiklos įtakos padidėjimo kanadinės audinės populiacijai nenumatoma.

Kanadinė audinė Lietuvoje yra invazinė rūšis, kuri daro neigiamą įtaką kitiems vandens pakrančių ekosistemų komponentams. Rekomenduojama tęsti kanadinių audinių gausumo reguliavimo priemones, ypač teritorijose, kur prie vandens ir sekliose pelkėtose buveinėse peri nykstantys, reti ir saugomi vandens paukščiai, kurių lizdai yra labai pažeidžiami dėl perėjimo ant žemės ar plaukiojančių augalų salelių ir dėl mažo paukščių skaičiaus. Rekomenduojamos priemonės – medžioklė, gaudymas stacionariais ir pernešamais spąstais.